GJALLARHORNET

Utges av

Svenska Arkeologiska Samfundet

Årgång 45. Nr. 3. 2026.

Bästa samfundsmedlemmar!

Hösten är här och med den möjligheter till trevliga helgutflykter till alla fina fornlämningsmiljöer och museer runt om i landet. Det är ju sällan ett gravfält eller en fornborg gör sig så vacker som en krispig morgon i färgrik höstskrud! Som det går att läsa om i senaste numret av Gjallarhornet fortsätter den arkeologiska fältsäsongen en bra bit till, inte minst de omfattande grävningarna för Ostlänken. Ni kan också läsa om den vetenskapliga samordningen av Ostlänken såväl som ett spännande bronsåldersseminarium där resultat från pågående Ostlänksundersökningar presenterades. I följande nummer får ni också följa med på resor till såväl Uppåkra som den Saroniska viken i Grekland och läsa m de spännande inventeringar som utförs där. I vanlig ordning reflekterar vår ordförande kring olika aspekter av arkeologin och ni får tips om intressant och färsk kunskap som presenterats i nyutkomna avhandlingar.

Glöm inte att vi alltid är på jakt efter nya artiklar och kortare notiser - Gjallarhornet är en utmärkt plats för att publicera en text som ni vill få läst och diskuterad av en månghövdad och mångkunnig skara av arkeologer och arkeologiintresserade - våra eminenta medlemmar i Samfundet! Kom också gärna med tips till oss om vad ni vill läsa om, och författare ni tycker borde skriva i tidskriften.

Bästa hälsningar!

Jhonny Therus & Per Nilsson

info@arkeologiskasamfundet.se

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet ……..……..…….. 3
Mikael Eboskog

Ostlänkens kreativa miljöer 2026 ...……...…….……..... 4
Tom Carlsson

Anteckningar från Ostlänkens bronsålders-seminarium ……..…... 5
Jhonny Therus

Uppåkra stora järnåldersboplats …….. ……... 10
Nils Ringstedt

The Little Islandscapes of the Saronic Project, 2024–2028 - Svenska fält-inventeringar på Agistri och de små öarna i Saroniska viken ……. 13
Christopher Nuttall

Nya avhandlingar …… 17

Notiser och utlysningar ...…….……...… 19

GJALLARHORNET utges av Svenska Arkeologiska Samfundet.

Redaktörer:

Jhonny Therus, jhonny.therus@arkeologgruppen.se

Per Nilsson, per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se

Ordföranden har ordet

Hösten har nu anlänt och för många börjar årets fältsäsong gå mot sitt slut, medan för andra fortsätter arbetet ett tag till. Uppdragsarkeologin befinner sig fortfarande i en lågkonjunktur, även om förutsättningarna skiljer sig åt över landet.

Även om stora infrastrukturprojekt som Ostlänken fortsätter tuffa på är det på andra håll betydligt färre uppdrag, vilket gör det till en besvärlig situation för många verksamheter. Samtidigt står länsstyrelserna inför besparingar och hur dessa kommer att påverka kulturmiljöhandläggningen återstår att se, men det finns anledning till oro. Redan idag är kulturmiljöarbetet beroende av begränsade resurser och enskilda handläggares kompetens, med eventuella minskade möjligheter kommer det att påverka såväl uppdragsarkeologin som det bredare kulturmiljöarbetet. I dagens system har länsstyrelserna en central roll i att säkerställa att kulturmiljölagen tillämpas och att de arkeologiska insatserna håller en god vetenskaplig kvalitet.

Men allt är naturligtvis inte bekymmer för under året har flera intressanta avhandlingar kommit med nya forskningsresultat och perspektiv. Ett exempel är Peter Bergs *Längs land och vatten – En studie av medeltida färdstråk och knutpunkter.* Ämnet finner jag intressant eftersom kommunikationer och möjligheten att röra sig mellan olika platser har haft en avgörande betydelse för hur samhällen organiserats och utvecklats.

Det är också en påminnelse om att arkeologin inte bara handlar om att dokumentera och undersöka lämningar, utan om att förstå de större sammanhang som format människors liv. I tider då uppdragen blir färre är det kanske särskilt viktigt att vi fortsätter att läsa, diskutera och utveckla vår kunskap. Det är trots allt denna kunskap som är grunden för vår verksamhet, oavsett om vi arbetar inom uppdragsarkeologi, på museer, vid universitet eller hos myndigheter.

Med detta vill jag önska er alla en fortsatt trevlig höst och förhoppningsvis lite tid för både läsning och eftertanke.

Mikael Eboskog
Ordförande

Ostlänkens kreativa miljöer 2026

Av Tom Carlsson, Vetenskaplig samordnare, Ostlänken

År 2026 är arbetsintensivt för alla inblandade i Ostlänken. Det pågår både många och omfattande undersökningar i Stockholms och Södermanlands län. Ostlänken är Sveriges största projekt och fältsäsongen 2026 kommer gå till historien som en av de mer intensiva inom svensk arkeologi.

Svensk arkeologiforskning tillförs m.a.o. nu en mycket stor mängd ny data. Samtidigt genomförs vetenskapliga seminarier, möten och digitala presentationer med deltagare från arkeologiska aktörer, universitet, länsstyrelser, högskolor, länsmuseer. Målet är att skapa kreativa miljöer genom att sprida kunskapen om pågående undersökningar och vetenskapliga diskussioner i en mängd dagsaktuella ämnen.

Digitala presentationer och snabb kunskapsöverföring

Vid ett flertal undersökningar av gravfält från järnåldern har dittills okända skelettgravar påträffats, flera med kristna förtecken. Dessa gravar har påträffats i alla tre berörda län. Nya utmaningar således. Rörligheten inom den vetenskapliga samordningen har möjliggjort att snabbt sätta igång kunskapsöverföringen i ämnet. Genom att bjuda in en rad forskare med gravar från yngre järnåldern-medeltid som specialitet att hålla Digitala presentationer inom temat ”kristnandeprocessen” har arkeologerna redan under pågående fältarbeten erbjudits ny och dagsrelevant input. Presentationerna hålls fredagar kl 09.00. De spelas in och kan därför distribueras till alla intresserade även i efterhand. Närmare tio presentationer hålls under hösten och detta skapar förhoppningsvis diskussioner om källmaterialet redan ute i manskapsbodarna och den nya kunskapen kan i sin tur omsättas i realtid, i fält.

Under sen höst och vinter kan vi förhoppningsvis starta nya teman för digitala presentationer.

Tips från redaktionen

Ostlänken har tidigare nämnts i *Gjallarhornet,* t.ex. i förra numret, 2026:2 där Ostlänken-seminariet om gravar och begravnings-ritualer i Nyköping behandlades, eller i 2025:2 där Ostlänkenprojektet presenterades lite närmare. Projektet har även figurerat i *Current Swedish Arhaeology Vol*. 33 2025 , närmare bestämt i notisen Ostlänken – Scientific Coordination av Göran Gruber, Magnus Johansson och Tom Carlsson.

Anteckningar från Ostlänkens bronsålders-seminarium

Av Jhonny Therus

De omfattande Ostlänken-undersökningarna är nu igång på allvar och det börjar bli tydligt att många spännande resultat är att vänta. En trevlig aspekt med det övergripande Ostlänken-projektet är att det finns temagrupper som arbetat fram gemensamma frågeställningar och infallsvinklar som alla undersökare kan ta med sig till sina individuella lokaler.

En annan trevlig aspekt är att det ges seminarier på de olika temana, samt att det i projektbudgeten ingår ett antal timmar avsatta för att, i alla fall några personer per projekt ska kunna besöka de många seminarierna.

Den 18 september i år genomfördes ett heldagsseminarium på Historiska museet med temat bronsålder. Sex olika föredrag stod på schemat och bland deltagarna fanns representanter från Arkeologerna, Arkeologikonsult, Historiska museet, Stockholms universitet, Stockholms läns museum, Uppdrag arkeologi, Länsstyrelsen, Stiftelsen kulturmiljövård, Kraka kulturmiljö, Arkeologgruppen, Eldrun kulturmiljö, Trafikverket, Arkea kulturmiljö, Östergörlands läns museum och Societas Archaeologica Upsaliensis.

Nedan presenteras kort de olika föredragen tillsammans med notiser om någon specifik fråga eller problem lyftes lite extra.

Tom Carlsson introducerade dagen och temat.

Tom lyfte det positiva i Bronsåldersgruppens arbete och att de övergripande tema-frågorna som satts ihop inför undersökningarna har fungerat bra. En oro var tidigare att de skulle verka hämmande på övriga frågeställningar. Men det har inte varit fallet, utan samtliga undersökare verkar ha tagit dem till sig och sedan utvecklat dem utifrån sina specifika förutsättningar. Användandet av de olika temana borgar också för att långtgående jämförelser mellan undersökningarna är möjliga i framtiden.

Först ut på seminariet var Thomas Eriksson, SHM, som presenterade en gedigen genomgång av kunskapsunderlaget rörande bronsålder. Foto: författaren.

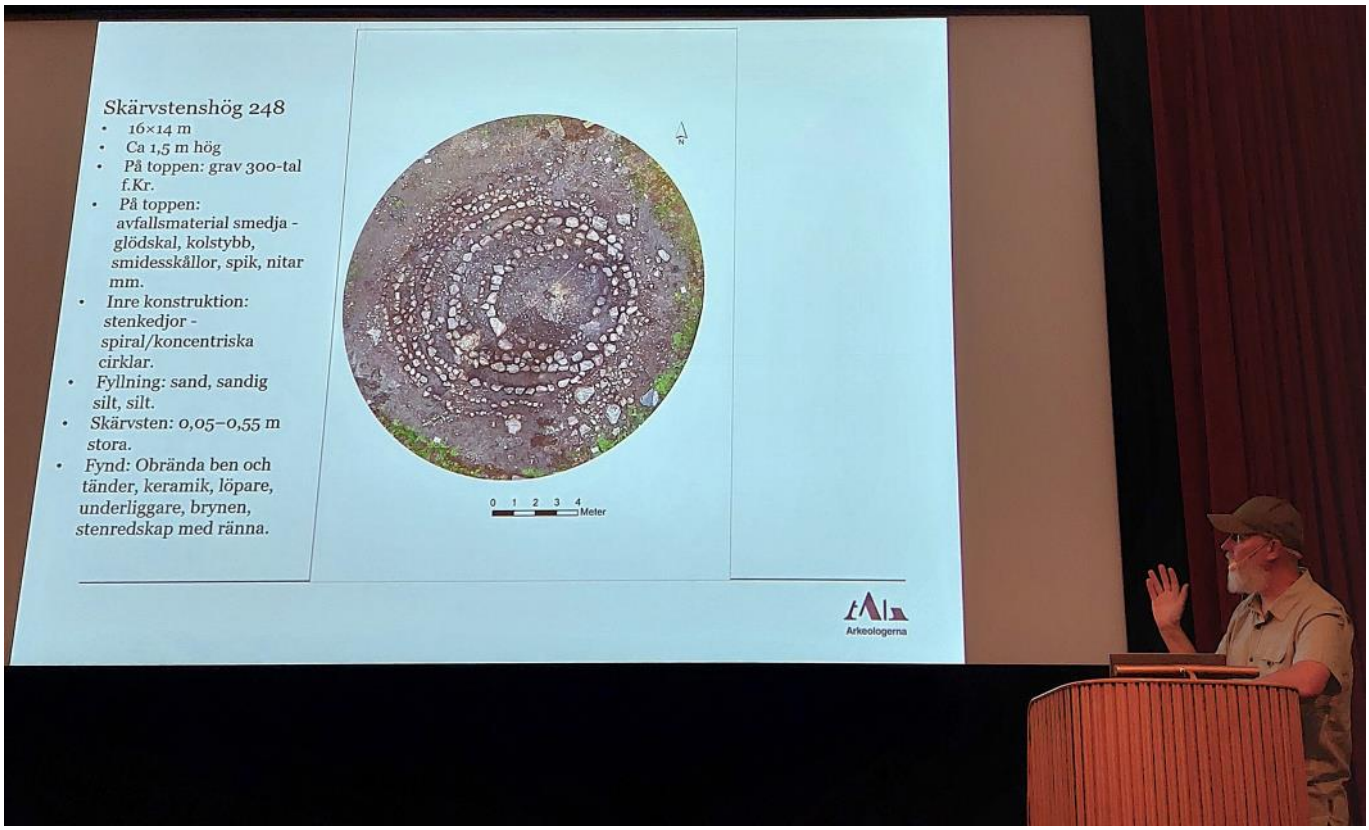

Fredrik Larsson, Arkeologerna, presenterade den omfattande Rogsta-lokalen. Foto: författaren.

Thomas Eriksson, SHM – "Ostlänken - kunskapsunderlaget för bronsålder"

Thomas lade sedan grunden för vidare diskussioner och undersökningar med sin omfattande genomgång av kunskapsläget för bronsåldern i Trosa och Nyköpings kommuner fram till 2023. Hans kunskapsunderlag samlar forskningsläget med en genomgång av såväl fynd som fornlämningar i området. Det finns i PDF-form att ladda ned från Länsstyrelsen i Södermanlands läns hemsida, eller här.

En fråga som speciellt lyftes var: Var finns lämningarna från senneolitikum och äldre bronsålder?

Fredrik Larsson, Arkeologerna. " Presentation av de pågående undersökningarna vid Rogsta, Södermanlands län".

Fredrik presenterade dagsläget för undersökningen av den omfattande Rogsta-lokalen. Här finns det mesta, bland annat gravar från järnåldern som överlagrar en komplex bronsåldersmiljö med gravar, skärvstensanläggningar av varierande art och andra typer av lämningar, många konstruerade i flera faser med överlagringar och en djup stratigrafi.

En fråga som speciellt lyftes gällde de stenrika miljöer som finns på platsen, och som är bekant från många liknande bronsålders- och äldre järnåldersmiljöer där landskap med berg i dagen och blockiga moränpartier förekommer. Vi behöver arbeta fram ett sätt att hantera den här typen av miljöer vilka inte är möjliga att hitta under en inventering eller steg 1-utredning. Det är först efter att de avbanats och rensats som strukturerna och deras fornlämningspotential blir synlig.

Marita Sjölin och Fredrik Larsson, Arkeologerna. ”Bronsåldersgårdarna vid Pryssgården, Östergötlands län”.

Marita och Fredrik fortsatte presentationerna av omfattande lokaler. I detta fall den mycket stora Pryssgården-boplatsen. Boplatsen och dess olika faser presenterades översiktligt. Huvudfasen ligger omkring 1200-400 f.Kr. och omfattar ett 90-tal hus från bronsåldern. Presentationens huvudfokus låg just på gårdarna och flera jämförelser gjordes med Apalle, som undersökts mindre men där gårdarna tycks ligga tätare. Två gårdar presenterades närmare för att exemplifiera de olika studier som kan göras på materialet där hus, tun, hägnader och aktivitetsytor, i många fall med gropar, är tydliga.

En fråga som lyftes gällde idén om att bronsåldern borde delas in i tre delar, en tidig, mellersta och sen del, något materialet från Pryssgården stödde.

Björn Hjulström, Arkeologikonsult. ”Presentation av de pågående undersökningarna vid Österby och Ekeby, Stockholms län”.

Björn presenterade främst undersökningen av den stora bronsålderslokalen vid Österby, där undersökningsytan bara är en del av ett större boplatskomplex på platsen. Den undersökta delen omfattar flera större monument, lager och komplexa stenlämningar. I presentationen låg fokus på ett platåliknande område med terrasseringar, lager och stenkonstruktioner i anslutning till en framträdande begskant.

Även i denna presentation lyfts frågan om hanteringen av den här typen av stenrika lokaler där huvuddelen av lämningarna inte är synliga ovan jord. Här lyftes också frågan om den komplexa logistiken kring att undersöka lokaler med djup stratigrafi, där lager av stora monument kombineras med vaga och tidigare oupptäckta stenanläggningar alla varvade med olika typer av lager med potentiellt stor utsträckning i ytan.

Delar av gravfältet i Österby, Hölö, som undersöks av Arkeologikonsult. Ett svåröverskådligt platåområde med lager, konstruktioner och terrasseringar börjar till vänster i bild. Foto: Arkeologikonsult. Beskuren.

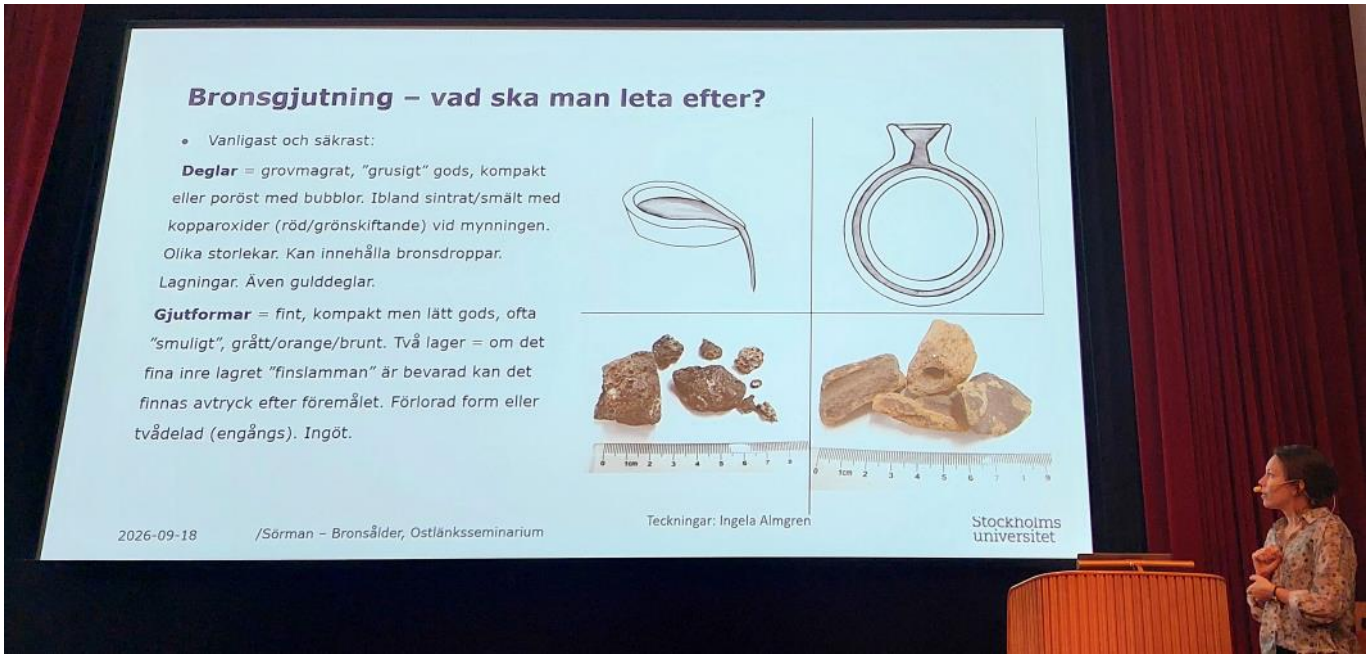

Anna Sörman, Stockholms universitet, gav både översikt och praktiska råd rörande bronsgjutning och dess arkeologiska spår. Foto: författaren.

Anna Sörman, Stockholms universitet "Brons och metallhantverk".

Anna höll en presentation med avstamp i sin avhandling *Gjutningens arenor: Metallhantverkets rumsliga, sociala och politiska organisation i södra Skandinavien under bronsåldern* (2018). Hon fokuserade dock på praktiska detaljer kring hur bronsgjutningen kan komma till uttryck vid en undersökning. Vilka utryck spåren av bronsgjutning tar, vad man skall leta efter och var man ska leta. Även vilka spår vi inte tycks hitta nämndes också. Under perioderna III-VI förekommer spår av bronsgjutning på de flesta boplatser och grav- och kultplatser om man letar efter rätt ställe.

Hennes välunderbyggda huvudpoänger var:

- Spåren är oansenliga.
- Kulturlagergrävning är A och O.
- Kontext är viktigare än kvantitet.
- Gjutningen kunde ske på flera ytor inom samma plats.
- Hantverket var inbäddat.
- Bort från verkstadstanken.

Anette Sand-Eriksen, Oslo universitet, "Beyond the tip of the Bronze Age iceberg— From uneven landscapes to an archaeology of possibilities through an subsistence perspective".

Anette var detta seminariums inbjudna specialgäst och presenterade en teoretisk och metodologisk infallsvinkel på bronsåldersforskningen som saknas inom exploateringsarkeologi, men påverkar den i mycket stor utsträckning. Presentationen utgick från hennes avhandling och pågående post-doc projekt *Uneven Landscapes* vilket belyser hur omedvetna skevheter styr hur, och vilket, arkeologiskt material vi beforskar och beskriver. Som exempel lyfts fram hur både metodval och finansiering skiljer sig stort mellan arkeologi utförd inom dagens centrala jordbruksrika centralbygder och den mer skogstäta utmarken. Bilden av båda typerna av områden skapas och upprätthålls genom självuppfyllande metoder och cirkelresonemang.

I ljuset av hennes studier framträder det tydligt hur olika tidsperioder behandlas olika och olika förklaringsmodeller projiceras på förhistorien. Dagens forskning är en tydligt återspeglad bild

av ett västligt, liberalt och kapitalistiskt samhälle med fokus på en överregional ekonomisk politik och en marknad centrerad kring brons.

Konsekvensen illustreras genom ”isbergsmodellen”, där endast ”toppen av isberget” blir fokus för finansiering, forskning och framlagda förklaringsmodeller. Samtidigt återfinns den stora delen av samhället, så att säga, under ytan och bortom forskningsfokuset, trots att den möjliggör toppens existens. Förhållandet dem emellan karaktäriseras av exploatering och osynliggörande.

Slutdelen av hennes presentation lyfte fram vad vi kan göra för att korrigera den här typen av observations- och metodskevhet. En metod som föreslogs var en noggrann kartläggning av en lokals avhängighetsnätverk. Det senare låter som en teoretiskt uppdaterad version av den klassiska *Site Catchment Analysis*, eller upptagningsområdes- och produktionsförhållandeanalys. Bland andra förslag fanns en form av ”viktad” index och kalibrering av data där metod och forskningsfinansiella förutsättningar behandlas tillsammans med frågor som vad vi hittar och processerna, såväl förhistoriska som de nu samtida, som skapat det påträffade materialet.

Tom Carlsson avslutade tillställningen …

…med en sammanfattning och tack till alla deltagare och presentatörer. En sista iakttagelse som Tom, och vi i publiken gjort, var att många av presentatörerna och frågeställarna i de följande diskussionerna lyft fram att termer som boplats och gravplats idag inte avspeglar den verklighet vi ser i det arkeologiska materialet, utan de är för snäva och exkluderar en stor de av de fenomen som förekommer på platserna. Ett bra exempel på hur den exploateringsarkeologiska vardagen skapar en skevhet där en sedimenterad terminologi skapar en tröghet vilken negativt påverkar både anammandet av idéer från den akademiska arkeologins forskning och beskrivningen av det påträffade arkeologiska källmaterialet.

Anette Sand-Eriksen, Oslo universitet, presenterade förslag på hur vi kan komma runt den arkeologiska praktikens skevhet. Foto: författaren.

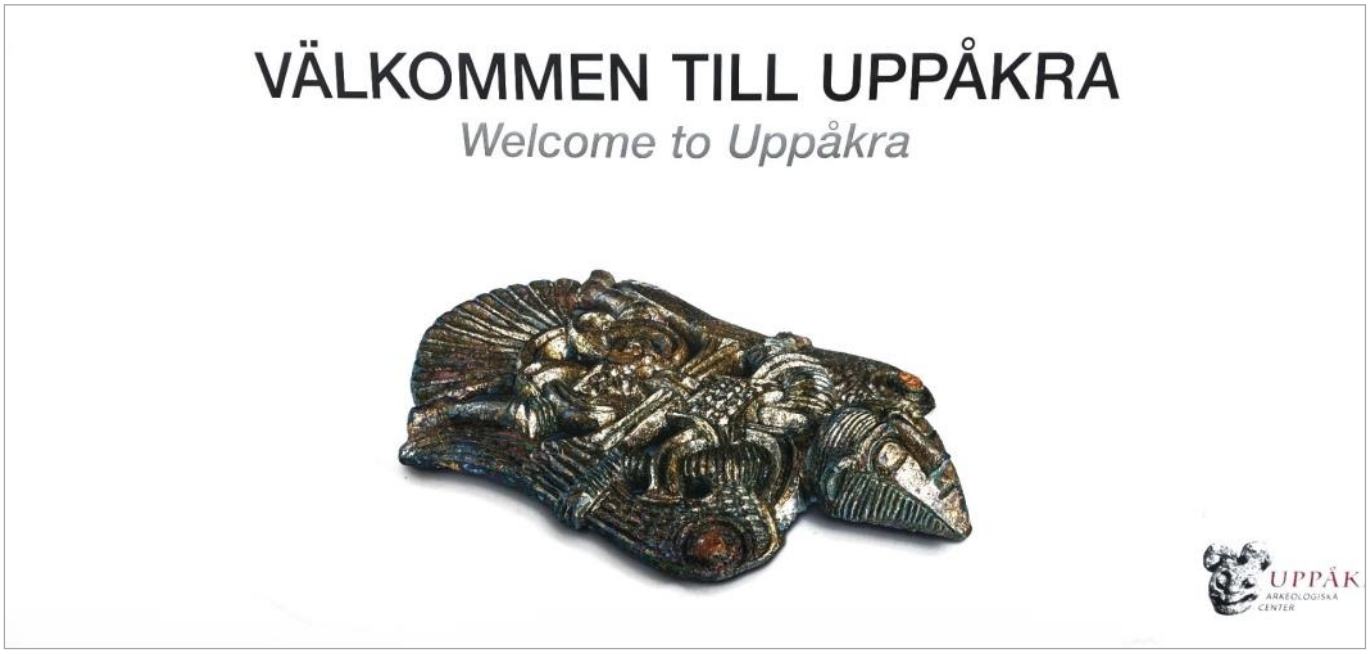

Uppåkra stora järnåldersboplats

En reflektion av Nils Ringstedt

Min yngsta dotter körde mig och min fru till Lund i september. Vi ville besöka två universitetsstuderande barnbarn. Själv har jag (92-årig gubbe med käpp) inte längre körkort. I samband med besöket i Lund blev jag även körd till den enormt stora järnåldersboplatsen i närheten, nämligen Uppåkra. Här finns många intressanta informationsskyltar om platsen och vad som har påträffats vid utgrävningar. De första fynden gjordes när ett prästboställe skulle byggas 1934.

Den stadsliknande bosättningen har varit på omkring 40 hektar. Den har varit mycket större än Birka (som är på 7 hektar) och kulturlagren lär vara mellan en halv och två meter djupa. Platsen var bebyggd mellan 100 f. Kr. och 1 000 e. Kr. En metallsökning med detektor 1990 resulterade i mängder med fynd i omrört ploglager. Med ekonomiskt stöd av Gad Rausing har utgrävningar gjorts under flera år. Bland annat har rester påträffats efter ett förkristet tempel. En större hallbyggnad har grävts fram. Platsen är strax söder om den kyrka som finns på platsen.

Endast ca 0,2 % av ytan har undersökts. Fascinerande är att fler än 28 000 metallföremål har påträffats. Det är brons, guld och silver. Fynden är blandade med offerben från djur och människor. Tyvärr var Historiska museet stängt när jag var i Lund för där visas fynd från Uppåkra!

Spåren från kulthuset (templet) är i form av stolphål och flera golvlager. Templet har byggts om flera gånger. Byggnaden har varit 13 meter lång och 6,5 meter bred. Mittpartiet var byggt med fyra mycket stora trästolpar. Hålen till dessa var breda och djupen ca två meter!

Platsen för Uppåkras stora kulthus. Foto: författaren.

I väggränna och stolphål har påträffats 122 guldgubbar som troligen har haft samband med den dåtida kulten. Guldgubbarna satt sannolikt uppsatta på stolpar och väggar. Templet bedöms ha haft ett högt torn. Inne i templet påträffades en bronsbägare och en glasskål. Bägaren är ca 20 cm hög. Den är dekorerad med band av tunna guldbleck med instämplade bilder. Enligt uppgift består glasskålen av två lager med olika glasmassa. Ett är ofärgat och det andra är blått glas. Datering av skålen är ca 500-tal och ursprungsområdet norr om Svarta havet. De båda föremålen har sannolikt använts i kulten.

Många dräktspännen är tillverkade på platsen enligt en skylt som skildrar hantverk och handel. Vissa former sägs vara unika. Restmaterial från tillverkningen har påträffats. Gjutformar mm har grävts fram. Även flera patriser, stämplar, finns i fyndmaterialet Dessutom har påträffats vikter och sönderklippta mynt, bitar av guld och silver – allt visande att handeln var viktig i Uppåkra! Myntfynden består av romerska denarer från 100 – 200-talen e. Kr. Dessutom finns i fyndmaterialet arabiska dirhemer från främst 700 – 800-talen.

I kulturlagren finns förutom alla metallföremålen även kvarnstenar, slipstenar, vävtyngder, sländtrissor, keramik och ett stort ben- och hornmaterial. Naturligtvis har även grävts fram personliga föremål som knivar, nycklar, pincetter och kammar. Det finns ett stort keramikmaterial. Flera kärl har rekonstruerats.

Även sädeskorn och djurben påträffades. Uppåkra var uppenbarligen ett jordbrukssamhälle. Jag vill minnas att jag såg en uppgift om att en pilspets över 11000 år gammal också grävts fram.

Vad är det då en besökare ser på platsen? Här finns ett par byggnader med skylten Uppåkra arkeologiska centrum. Tyvärr var det stängt vid mitt måndagsbesök. I övrigt finns skyltar på olika ställen på den vidsträckta åkermarken, bland annat där templet en gång fanns. En besökare får ta god tid på sig för att läsa all information och tänka på att under marken där man går finns det mängder av outgrävda fynd som skulle ge ännu mer information om vad som en gång utspelats på denna vidsträckta järnåldersboplats! Spännande är att det finns två högar från brons-

åldern – Storehög och Lillehög. En grav som är 4000 år gammal har grävts ut. Bebyggelse har tydligen länge funnits i Uppåkra.

För mig som specialiserat mig på att kartlägga all förhistorisk bebyggelse i Bromma och skrivit flera böcker om denna var det en stor upplevelse att få komma till Uppåkra och tänka mig in i vad som en gång hänt på platsen!

Boplatsen med bronsåldershögen Storehög. Foto: författaren.

The Little Islandscapes of the Saronic Project, 2024–2028

- Svenska fältinventeringar på Agistri och de små öarna i Saroniska viken

Av Christopher Nuttall, Svenska institutet i Athen

Den svenska fältarkeologin i Grekland tog sin början i Saroniska viken. År 1894 grävde Sam Wide och Lennart Kjellberg ut Poseidonhelgedomen i Kalaureia på Poros, och nästan ett sekel senare införde Berit Wells systematisk fältinventering i verksamheten vid Svenska institutet i Athen genom Berbatiprojektet.

Berbati ligger i dalen omedelbart öster om Mykene, det ledande centret i senbronsålderns Grekland, och projektet gjorde det för första gången möjligt att studera den mykenska palatsstatens omland systematiskt. The Little Islandscapes of the Saronic Project (LISP), som inleddes 2024, förenar dessa två traditioner i en fältinventering på öarna i Saroniska viken som dokumenterar mänsklig aktivitet från alla perioder, från förhistorisk tid fram till det nära förflutna. Projektet nämndes helt kort i institutets presentation i Gjallarhornet 2026:1, och här presenteras det mer ingående.

Öarna

Projektområdet ligger i västra delen av Saroniska viken, mellan Aegina, Salamis och Methanahalvön. Det omfattar flera öar: Agistri, som är en förhållandevis stor och bebodd ö, samt de mindre öar och holmar som omger den, vilka är obebodda och endast kan nås med båt. Denna sammansättning skiljer LISP från fältinventeringsprojekt som enbart arbetar på små öar, eftersom den gör det möjligt att följa hur en större ö och dess obebodda grannar har nyttjats tillsammans över tid, och hur de alla har varit förbundna sjövägen med Aegina, Peloponnesos och Attika.

Agistri har en arvanitisk befolkning, vars albanskbaserade språk och därtill hörande seder håller på att försvinna i takt med generationsväxlingar och turism. En stor del av öns sentida brukningslandskap har skapats av dessa samhällen, och projektet behandlar det som en del av det arkeologiska materialet jämsides med lämningarna från tidigare perioder.

Metod

LISP är ett fältinventeringsprojekt som genomförs inom ramen för ett femårigt tillstånd som grekiska kulturministeriet har beviljat Svenska institutet i Athen, under tillsyn av Eforatet för fornminnen i Pireus och öarna. Landskapet delas in i rutor om 50 × 50 meter, som var och en avsöks av ett lag om fyra personer med 12,5 meters mellanrum, varvid keramik, keramiskt byggnadsmaterial, stenredskap och annat material som är synligt på markytan räknas och registreras. Områden av särskilt intresse återbesöks för mer intensiva undersökningar, och byggnader, terrasser, cisterner, uthuggningar i berget och andra anläggningar dokumenteras i detalj under arbetets gång.

Varje undersökningsområde bedöms även geomorfologiskt, och det insamlade materialet studeras vid Arkeologiska museet i Kolonna på Aegina av specialister på keramik, byggnads-

Karta över Saroniska viken med Agistri och projektområdet. Karta: Christopher Nuttall.

material och stenföremål från alla perioder, från förhistorisk tid till nutid. Hösten 2026 utvidgades projektet med en serie intervjuer med äldre invånare på Agistri om markanvändning och livet på ön i mannaminne. Projektgruppen är förlagd till Agistri under höstsäsongerna och till Aegina under vårsäsongerna, och de mindre öarna nås med lokalt hyrda båtar. Få av dessa öar har någon form av brygga eller landningsplats, och därför börjar varje dag med att båten hålls mot klipporna medan deltagarna och utrustningen förs i land, och slutar med samma manöver i omvänd ordning, vilket gör varje överfart beroende av vind och sjögång och begränsar hur mycket som kan föras till och från öarna.

Första resultat

De två första säsongerna, hösten 2024 och våren 2025, omfattade den södra delen av Agistri samt holmen Doroussa. På udden Bariama, på Agistris västkust, påträffades en betydande koncentration av keramik från tidig bronsålder bland omfattande terrasseringar, tillsammans med stenredskap tillverkade av bergarter som förts till ön från annat håll. Kring kyrkan Agios Nikolaos registrerades material från klassisk och bysantinsk tid, och på Doroussa koncentrerades arbetet till den bysantinska befästning som upptar holmens norrsluttning och som dokumenterades från luften med drönare för att framställa ett ortofoto av ringmuren och de inre strukturerna.

Fältinventering på Agistri. Foto: Axel Frejman.

Drönarbild av udden Bariama med dess terrasseringar. Foto: Jovan Kovačević.

Drönarbild av den bysantinska befästningen på Doroussa. Foto: DC Aerial Works.

Fältinventeringen dokumenterade även lämningar efter senare tiders resursutnyttjande över hela Agistri, bland annat kalkugnar och stensatta anläggningar för insamling av tallkåda, en näring som bedrevs av Agistris arvanitiska invånare.

Projektgruppen och projektets verksamhet

LISP är ett internationellt projekt med deltagare från Grekland, Sverige, Nederländerna, Storbritannien, Tyskland och Serbien. Utöver projektledaren ingår i gruppen dr Axel Frejman (Utrechts universitet), med ansvar för det första årtusendet f.Kr. och för intensiva fältinventeringsmetoder, och biträdande professor Myrto Veikou (Universitetet i Patras), med ansvar för det bysantinska materialet, jämte andra specialister inom geomorfologi, etnografi, keramik, litik och fjärranalys. Projektet har presenterat sitt arbete i offentliga föreläsningar och vid internationella konferenser, och den första preliminära rapporten publicerades 2026 i *Opuscula. Annual Journal of the Swedish Institutes at Athens and Rome.*

Framåtblick

Resultaten från de senare säsongerna förbereds för publicering. Projektet går nu vidare med fältinventeringen på de återstående små öarna, jämte fortsatta intervjuer på Agistri, och därefter med den fullständiga bearbetningen av det insamlade materialet och dess slutpublicering.

Christopher Nuttall avlade filosofie doktorsexamen i antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet 2021. Han är projektledare för LISP vid Svenska institutet i Athen och postdoktoral forskare vid Nationella och Kapodistriska universitetet i Aten. Vid American School of Classical Studies at Athens leder han fältinventeringen inom Kenchreai Coastal and Marine Survey och innehar tillsammans med en kollega Gertrude Smith-professuren för 2027.

Vidare läsning

Nuttall, C., F. Verhagen, A. Frejman & M. Veikou 2026. ‘Little Islandscapes of the Saronic Project 2024–2025’, *OpAthRom* 19, 7–36.

Wells, B. & A. Penttinen 2005. On site. *Swedish archaeologists in Greece,* Aten.

Nya avhandlingar

Samfundet gratulerar alla nydisputerade!

Den 11 september disputerade Peter Berg på Södertörns högskola med avhandlingen ”*Längs land och vatten. En studie av medeltida färdstråk och knutpunkter.*”

Opponent var Magdalena Naum, Lunds Universitet.

Avhandlingen finns digitalt här: https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sh:diva-60485

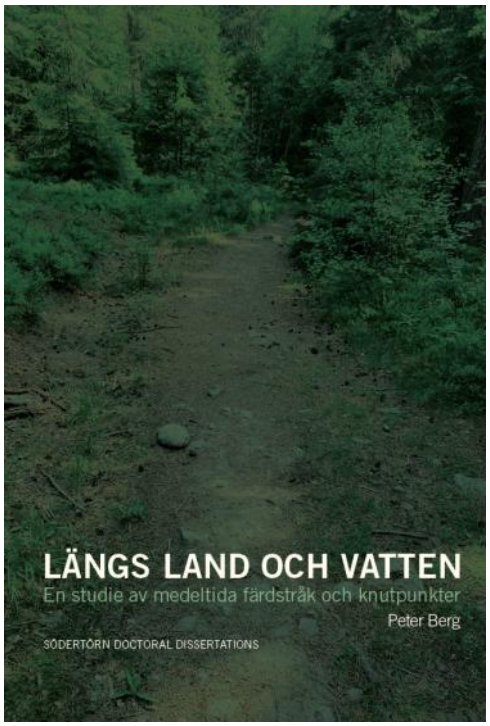

Den 9 oktober disputerade Robert Bergman Carter i historisk arkeologi i Lund på avhandlingen *"When the Smoke Clears. Clay Tobacco Pipes and Smokeways in Eighteenth-Century Sweden"*

Opponent var Natascha Mehler, Tübingens universitet.

Avhandlingen finns digitalt här: https://lucris.lub.lu.se/ws/portalfiles/portal/260209346/Avhandling_Robert_Bergman_Carter.pdf

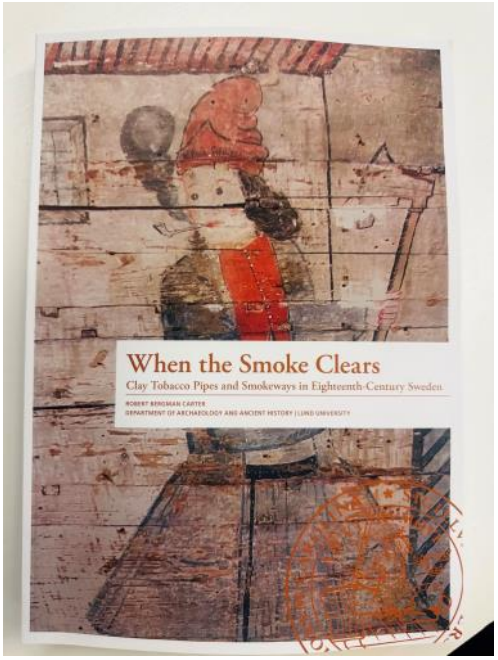

Den 16 oktober disputerade Anna Gustavsson i Göteborg med avhandlingen *Montelius and Italy. Geographies of archaeological knowledge production c. 1870-1910.*

Opponent var Emma Hagström Molin, Södertörns Högskola.

Avhandlingen finns digitalt här: https://gupea.ub.gu.se/items/90857bfd-ae68-439f-8724-25eca022cb74

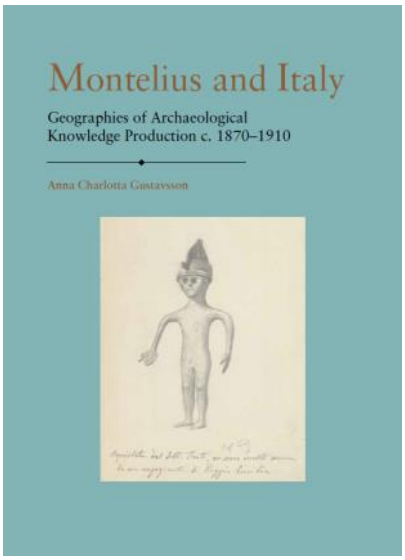

Ögonblicksbild från Anna Gustavssons disputation. Foto: Tom Wennberg.

Notiser

Av intresse för samfundets medlemmar

BAR Digital Collection tillgänglig digitalt

RAÄ lät i september meddela att serierna *British Archaeological Reports British Series* och *British Archaeological Reports International Series*, inklusive ett flertal underserier, nu finns tillgängliga digitalt via Vitterhetsakademiens bibliotek. Biblioteket har för närvarande tillgång till allt innehåll som publicerats i BAR Digital Collection från 1974 till och med 2025. Många av titlarna i BAR Digital Collection finns även i bibliotekets tryckta samlingar. Böckerna hittas via bibliotekets söktjänst Vitalis.

Här kan originalinlägget läsas: https://www.raa.se/hitta-information/arkiv-och-bibliotek/sok-i-samlingarna/sok-i-biblioteket/om-bar-digital-collection/?

Vitterhetsakademiens bibliotek har nu BAR Digital Collection både tryckt och digitalt.
Foto: Lina Landell (CC BY)

Flera poster tomma

Efter årsmötet finns flera tomma poster i styrelsen och andra.

Vi saknar t.ex.

-en valberedning,

-en reseansvarig,

-en ansvarig för hemsida och sociala media

-en internrevisor

-stipendiesekreterare

-även suppleantposter finns lediga.

Så Samfundet har stort behov av personer som vill engagera sig och hjälpa till. Kontakta gärna styrelsen om ni är hågade eller har tips på intresserade!

Gjallarhornet behöver material!

Gjallarhornet ges ut fyra ggr per år och är Svenska arkeologiska samfundets språkrör. Det skickas ut som PDF till samfundets medlemmar och finns även tillgängligt för alla digitalt.

Allt material som rör svensk arkeologi och är intressant för samfundets medlemmar är av intresse. T.ex.:

-Information om kommande seminarier, konferenser mm, men även rapporter från dem. Även kortare notiser är av intresse.

-Projektpresentationer eller projektresultat som är intressanta att sprida till medlemmarna. Detta inkluderar resultat från arkeologiska forsknings– eller slutundersökningar

-Anmälningar av, eller diskussion om, nya böcker.

-Debattinlägg, diskussioner osv. kring svensk arkeologi.

Intressant information kan också spridas via samfundets Facebook-sida.

Kontakta Gjallarhornets redaktörer:

Jhonny Therus (jhonny.therus@arkeologgruppen.se) och

Per Nilsson (per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se)

via email rörande möjligheten att få material publicerat i Gjallarhornet och/eller via digitala media.

Nästa nummer av Gjallarhornet!

Deadline för nästa Gjallarhornet är den **1 december.** Vi välkomnar gärna bidrag från våra medlemmar! De skickas till Jhonny Therus eller Per Nilsson med e-post: jhonny.therus@arkeologgruppen.se och per.nilsson@ostergotlandsmuseum.se.

Gjallarhornet distribueras numera endast via e-post som pdf. Senaste numret liksom äldre årgångar finns också för nedladdning på Samfundets hemsida:

http://www.arkeologiskasamfundet.se/gjallarhornet.html.

OBS! Glöm inte att meddela Samfundet om du byter e-postadress. På så vis missar du inte utskick av Gjallarhornet eller annan information. Skicka dina uppgifter om byte till info@arkeologiskasamfundet.se

OBS! Om du inte längre vill ha Gjallarhornet skickat till dig, vänligen meddela även detta till info@arkeologiskasamfundet.se så stryks ditt namn från utskickslistan.

Vill du bli ledamot i Svenska Arkeologiska Samfundet?

Är du aktiv inom det arkeologiska fältet och vill hålla dig uppdaterad om vad som sker inom dess olika grenar? Vill du vara med och utveckla Samfundets verksamhet eller delta i dess olika aktiviteter? Då välkomnar vi varmt din ansökan om medlemskap. Vi vänder oss till dig som arbetar med arkeologi inom till exempel arkeologisk uppdragsverksamhet, på universitet, museer och länsstyrelser, studerar på avancerad nivå eller är antagen till forskarutbildning.

Medlemsavgiften är sedan en tid tillbaka 200 kr/år. Som medlem får du regelbundet nyhetsbladet Gjallarhornet samt inbjudan till möten, seminarier och temaresor.

Ansökan mailas till:

ledamot@arkeologiskasamfundet.se

När du har fått besked om att ansökan godkänts sätter du in årsavgiften 200 kr på:

Kontonummer: Plusgiro 351210-0

Betalningsmottagare: Svenska Arkeologiska Samfundet. På första inbetalningen, ange ”ny medlem”, namn, adress och e-post.